

Bog anmeldelse: Dansk Landbrug 1945-2020

Gudrun Gormsen (red.). Dansk Landbrug 1945-2020
Gads Forlag i samarbejde med Det Grønne Museum, 480 s, 349,95,- (forlag), ISBN: 978-87-12-07045-0

Af Winnie Heltborg

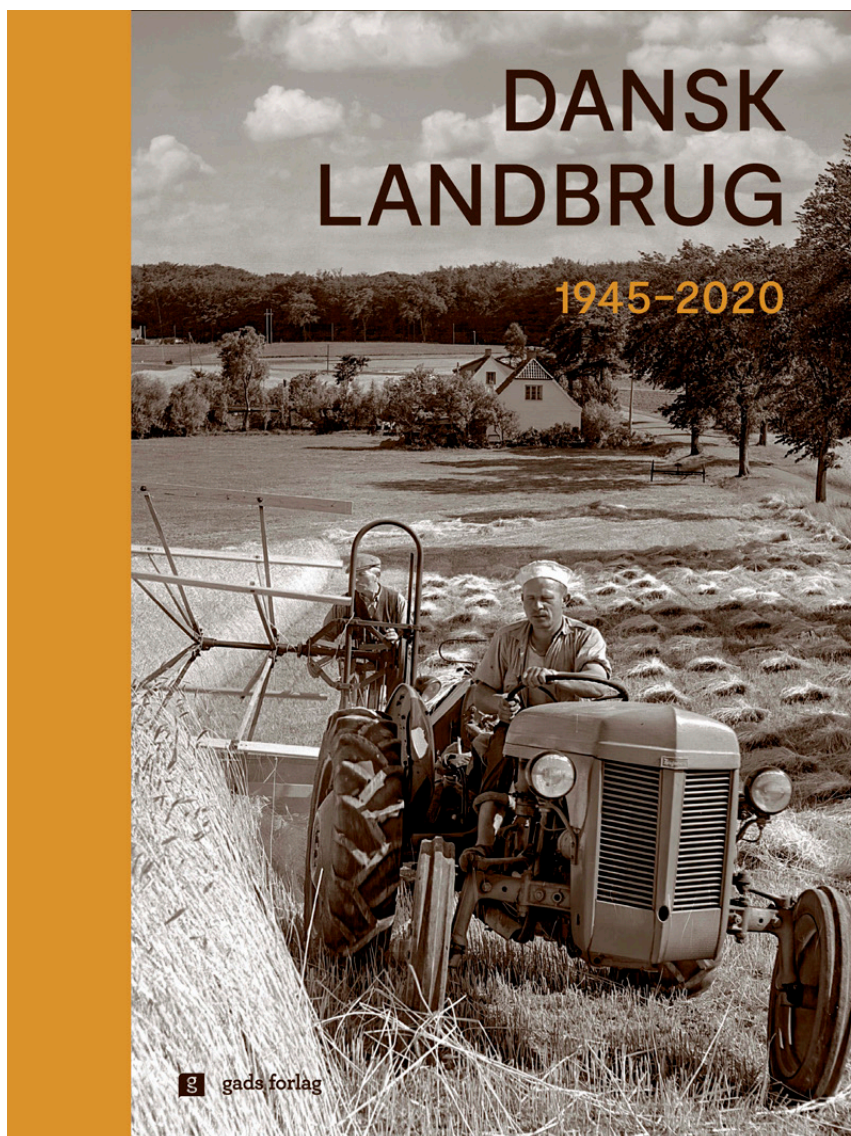
Da jeg blev spurgt, om jeg ville læse og anmelde bogen "Dansk Landbrug 1945-2020", var jeg hurtig til at sige ja. For selvom jeg i 16 år har arbejdet som konsulent i landbrugsrådgivningen, har min viden om landbruget mest været fremadskuende. Men det er ofte hændt, at jeg har tænkt over, hvorfor det er gået, som det er. Hvorfor har erhvervet udviklet sig i en stadig mere industriel retning og hvorfor har landbrugs- og miljøpolitikken været så foranderlig over årene?

Bogen fortæller landbrugets historie fra 1945 til 2020. Historien bliver vinklet fra flere sider i 13 kapitler, der spænder fra emner som erhvervets rammevilkår, landbokulturen, miljøforhold til livet for kvinderne på landet og meget mere.

Man kan læse om en periode, hvor landbruget har undergået en dramatisk forandring. En strukturel forandring fra 1945 med 200.000 selvstændige familieejede landbrug og lidt over en halv million direkte beskæftigede, til i 2020 ca. 30.000 landbrug, heraf kun godt 8000 heltidsbrug, og lidt over 70.000 beskæftigede, inklusive deltids- og hobbylandmænd. I samme periode er det dyrkede areal ikke reduceret væsentligt.

Øgede lønomkostninger og konkurrencevilkår førte til mekanisering, specialisering og avlsarbejde med henblik på at effektivisere driften og øge udbyttet. Landmanden måtte i stigende grad søge specialiseret rådgivning og uddanne sig. Og uddannelsesmulighederne, rådgivningen og forskningen måtte følge med efterspørgslen.

Gården og landskabet har forandret sig fra små enheder med flere produktionsgrene og små marker til store bedrifter, mange med flere gårde. Staldene er blevet moderniseret med tekniske indretninger, der klarer meget af det tunge manuelle arbejde og store marker, der drives med en

Bogens forside

specialiseret maskinpark. Oftest fokuseres der på en enkelt driftsgren.

Man kan læse om, hvordan nye markeder, international overproduktion, øgede renteudgifter og en stigende bevågenhed på erhvervets miljøbelastning har ført til kriser og politiske indgreb, der gennem tiden både har holdt hånden under og stillet nye krav til landbrugets udvikling.

Og man kan læse om andelsbevægelsen, der kom under pres af internationaliseringen, om forholdene for kvinderne på landet, om madkultur og fødevarer. Og om landbokulturen, hvor landbruget og andelsbevægelsen engang formede livet i landdistrikterne.

Det beskrives, hvordan livet på landet blev

påvirket af strukturudviklingen. De mange, der flyttede til byerne, og dem der flyttede tilbage igen for at bo på landet og pendle til jobbet i byerne. Finanskriser og øget bevågenhed på miljøbelastningen havde store konsekvenser for erhvervet, der blev ramt af konkurser, som også var personlige tragedier for de familieejede brug. Familielandbruget kom under pres. Der måtte effektiviseres yderligere, og landmanden er i dag i højere grad blevet driftsleder med ansvar for hyret arbejdskraft, økonomi, strategi og produktionens udvikling.

Børnene tager andre uddannelser og job og landbokvinderne har hel- eller deltidsjobs uden for landbruget. Nye ejerformer er opstået. Mejerier/slagterier og andre følgeerhverv er slået sammen i større og mere spredte enheder.

Livet på landet er i dag præget af mange måder at leve og ernære sig på, og landbruget er ikke længere den bærende kraft.

Landbrugets historie fra 1945 til 2020 fortælles i tekst, tabeller, grafer og billeder. Teksten er faktisk og usentimental uden at være kedelig. Der er krydret godt med citater og fortællinger om de mennesker, der levede/lever af og med erhvervet, og der sluttet af med tre personlige beretninger.

Bogen blev læst med stor interesse - ikke i kapitlernes rækkefølge - de 13 kapitler kan læses uafhængigt af hinanden. Og jeg valgte, efter at have fået mange svar på landbrugets udvikling og struktur med de første to kapitler, at læse videre efter interesse.

Bogen er forfattet af tre af Det Grønne Museums egne eksperter samt 8 forskere og specialister i landbruget. Kapitlerne har således forskellige forfattere og selvom bogen er virkelig godt redigeret, er der en smule forskel i læsevenligheden af de forskellige forfatters bidrag.

Redaktionelt har der været fokus på at sikre en ensartet struktur på tværs af kapitlerne,

som således omfatter en lille indledning, en beskrivelse af udgangspunktet i tiden efter anden verdenskrig og en afsluttende sammenfatning med forsøg på at skue fremad. Det fungerer rigtig godt.

Undtaget er dog det 13. kapitel, der på flere punkter adskiller sig fra de øvrige ved at være mere subjektivt og præget af personlige erfaringer. Om man kan lide det eller ej, er nok en smagssag. Jeg synes kapitlet falder lidt uden for rammen, men jeg godt kan lide indholdet.

Der er et par faktuelle fejl i bogen, jeg lige vil nævne. Det er ikke korrekt, når det i "Bogens baggrund" nævnes, at det kun er på det økologiske malkebrug, man ser køer på græs. En produktionsnorm, som Arla 24 stiller også krav om, at køerne kommer på græs.

Figur 4, der viser udviklingen i den animalske produktion, kunne mere præcist have været baseret på produktionen af mælk frem for udviklingen i kvægholdet. Den enkelte ko producerer i dag omkring 4 gange så meget mælk som en ko i 1945, så selvom der er færre malkekøer i dag, er produktionen af mælk ikke faldet. Figur 4 præsenterer i øvrigt y-aksen i mio. Det er vist en trykfejl.

Fordi kapitlerne kan læses uafhængigt, er der gentagelser af de grundlæggende fakta, som måske kan irritere enkelte læsere, men som er gavnlige når bogen bruges som opslagsværk eller kilde til viden om de mange forskellige emner. Gentagelserne knytter bogens forskellige kapitler godt sammen, da emnerne supplerer hinanden i nuanceringen af erhvervets udvikling.

For de særligt naturinteresserede er afsnittene om naturen og biodiversiteten måske lidt tynde, men søger man som jeg viden om landbruget og dets udvikling, er det en rigtig god bog.

Læsevenlig, fængende og oplysende. De bedste anbefalinger herfra.